

процесу» / В.В. Олійник // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць / Ун-т менедж. освіти НАПН України / голов. ред. В.В. Олійник. – К., 2011. – Вип. 2 (15). – С. 122 – 132.

4. Скрипник М.І. Інтерактивні технології в післядипломному навчанні: довідник /М. І. Скрипник ; НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». – К., 2013. – 202 с.

5. Сидоренко В.В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: дис... доктора пед. наук: 13.00.04 / Сидоренко Вікторія Вікторівна. – К., 2013. – 419с.

Дідора М.І., кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології Житомирського
інституту МАУП, м. Житомир

Періг І.М., кандидат психологічних наук, доцент
кафедри психології у виробничій сфері
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя, м. Тернопіль

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-НЕОБХІДНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

У сучасних умовах психологія охоплює майже всі сфери діяльності людей, психологічні знання використовуються в медицині, політиці, економіці, культурі, на виробництві та в освіті, а професія психолога набуває у наш час все більшої популярності, щороку збільшується кількість випускників психологічних факультетів, зростає потреба у фахівцях-психологах, які працюють у різних галузях психологічної практики, що обумовлює підвищення вимог до професійної підготовки, освіти та розвитку необхідних професійних якостей майбутнього психолога, які сприятимуть високому рівню професійної діяльності [3; 4].

Проблему професійного становлення та розвитку особистісних та професійних якостей майбутніх психологів досліджували відомі науковці: О. Асмолов, О.Бондаренко, Л. Захарова, Е. Зеєр, Є. Клімов, Г. Балл, М. Левченко, Б. Ломов, А. Маркова, С. Максименко, Л. Мітіна, В. Шадріков, Г. Мюнстенберг, Ф. Парсонс, Е. Роу, В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін.

В. Бодров трактує поняття “професійно важливі якості” як сукупність психологічних якостей особистості, а також цілий ряд фізичних, антропометричних, фізіологічних характеристик людини, які визначають успішність навчання і реальної діяльності. Конкретний перелік цих якостей для кожної професійної діяльності специфічний (за їх складом, за необхідним ступенем вираженості, за характером взаємозв’язку між ними) і визначається за результатами психологічного аналізу діяльності та складання її професіограми і психограми” [5].

Н. Амінов і М. Молоканов виявили, що для успіху психолога найважливішими якостями особистості є: загальний інтелект і стресостійкість, підтримуючий стиль спілкування. За їхніми даними, психолог уміє підтримувати контакт і стійкий до стресу при спілкуванні, може контролювати свою поведінку, емпатійний, самовпевнений, розслаблений, енергійний і самодостатній. Тобто, психолог-практик – це особистість, яка здатна добре адаптуватися до соціального середовища [2, с. 89].

В якості професійно-важливих якостей Р. Кочюнас називає: автентичність, як стрижневу якість і найважливішу екзистенційну цінність психолога; відкритість власному досвіду, як щирість у сприйнятті власних почуттів; розвинуте самопізнання, яке дозволяє реалістично відноситись до себе; сила особистості та ідентичність, які дають можливість діяти керуючись власною позицією; толерантність до невизначеності, що дає змогу переносити напругу, яка виникає при частій взаємодії з клієнтами; прийняття особистої відповідальності за свої дії в ситуації консультування [2, с. 32].

Л. Скрипко зазначає, що значущими для успішної діяльності психолога якостями називаються індивідуальні характеристики і властивості, які можна

об'єднати в три блоки: 1) інтелектуальні (допитливість, рефлексивність, логічність і практичність розуму, критичність і нестандартність мислення), 2) комунікативні (комунікабельність, емпатія, соціабельність, такт, дипломатичність, незалежність, гуманістична спрямованість), 3) емоційні (потреба в соціальних контактах і соціальному схваленні, емоційна стабільність, дружелюбність, висока самооцінка і адекватний рівень домагань, атрибуція успіху) [5].

З метою визначення рівня розвитку професійно-важливих якостей майбутніх психологів ми провели констатувальний експеримент з 76 студентами III-IV курсів спеціальності «Психологія» у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя. Комплекс стандартизованих методик склали: 1) 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла (окремі шкали); 2) методика КОС-2 Б.Федоришина, В.Синявського; 3) методика «Діагностика рівня емпатії» В. Бойка; 4) методика діагностики доброзичливості Д. Кемпбела адаптована Г. Мануйловим; 5) тест «Готовність до саморозвитку» В. Павлова.

За результатами 16-ти факторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла, у 30% опитуваних спостерігається високий рівень фактору Md (самооцінка), тобто вони схильні до переоцінки своїх можливостей, самовпевнені і захоплюються собою, 55% студентів мають середній рівень даного фактору, що є характеристикою адекватності самооцінки особистості, її певну зрілість, 15 % - низькі показники.

Більшість респондентів (55%) мають середній рівень загальних мислительних здібностей, на що вказує фактор В опитувальника. 20% студентів характеризуються широкими інтелектуальними інтересами, швидко сприймають нову інформацію, мислять абстрактно. 25% опитуваних властиві низькі показники інтелектуальності, вони надають перевагу конкретній інтерпретації, повільно сприймають новий матеріал. Можна стверджувати, що інтелектуальність як професійно-необхідна характеристика майбутніх психологів знаходиться на середньому рівні вираженості.

Для діагностики моральності, як професійно-значущої якості майбутніх психологів призначений фактор G, більшість студентів (60%) має середній рівень моральності, що передбачає ситуативне дотримання етичних норм. 30% майбутніх психологів характеризуються високим рівнем моральності, вони вимогливі до себе, мають почуття обов'язку, їхня поведінка суспільно конструктивна, 10% опитуваних мають низький рівень моральності.

Саморегуляція визначалася за фактором Q3. 50% студентів мають середній рівень здатності контролювати свою поведінку та емоції. 35 % опитуваних властивий високий рівень саморегуляції, вони уважні до інших, відчують повагу до себе, самостійно контролюють своє життя, роблять власний вибір. Для 15 % респондентів характерний низький рівень саморегуляції, що виявляється у низькому вольовому контролі.

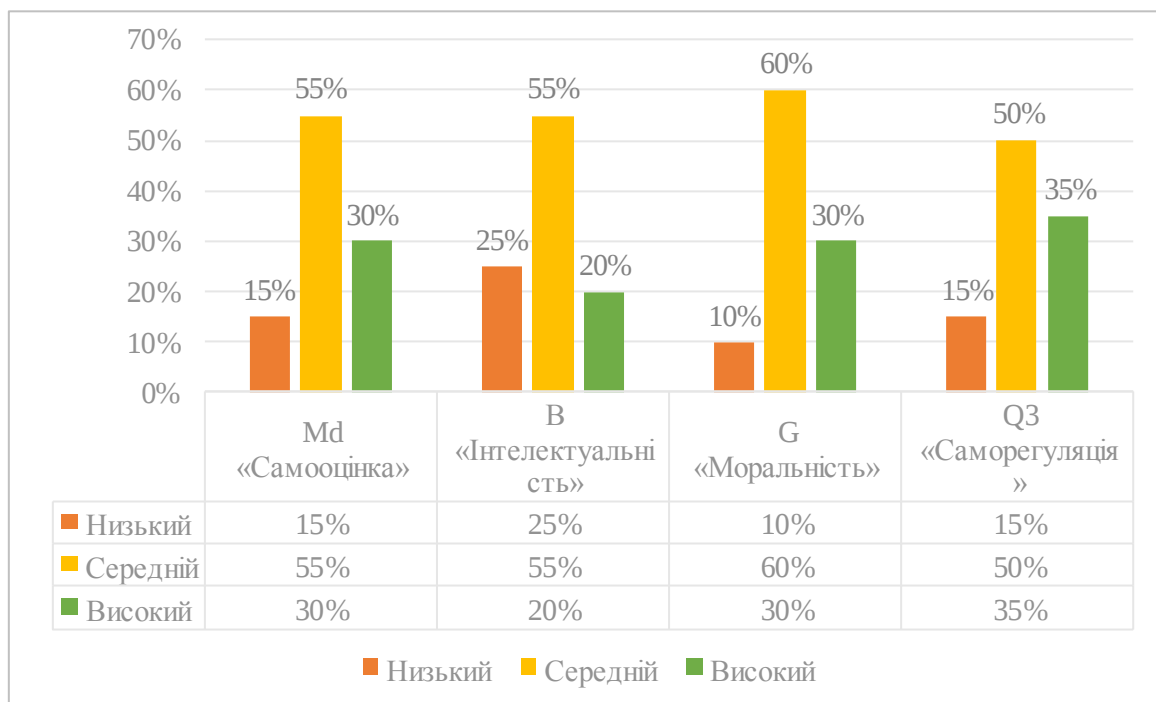

Рис. 1. Показники факторів за методикою Кеттелла

Дослідження за методикою КОС-2 Б.Федоришина, В. Синявського дало змогу отримати наступні результати. У 45 % опитаних низький та нижче середнього рівень комунікативних здібностей. Ця категорія майбутніх психологів віддає перевагу обмеженому колу спілкування, відчуває труднощі під час знайомств, їм складно вступати у контакти з новими людьми та

налагоджувати якісні комунікативні зв'язки. 10 % респондентів має середній рівень комунікативних здібностей. Вони комунікабельні, можуть легко налагоджувати комунікативні відносини з суб'єктами професійного спілкування.

У 45 % респондентів встановлено високий та дуже високий рівень комунікативної компетентності. Ці студенти у процесі спілкування проявляють ініціативу, легко вирішують складні питання.

Організаторські здібності майбутніх психологів характеризують здатність організовувати себе та інших. У 50 % респондентів низький та нижче середнього рівень організаторських здібностей. У цих особистостей відсутня ініціатива, вони намагаються уникати самостійного прийняття рішень.

20% студентів має середній рівень організаторських здібностей. Ця категорія майбутніх психологів у екстремальних ситуаціях здатна організувати себе і переконати співрозмовника в прийнятті будь-якого рішення.

Студенти з високим та дуже високим рівнем організаторських здібностей (30 %) в складних ситуаціях здатні приймати самостійні рішення. Вони самостійно шукають такі справи, які могли б задовольнити їх потреби в комунікативній та організаторській діяльності.

Дослідження професійно важливих якостей майбутніх психологів здійснювалося за методикою «Діагностика рівня емпатії» В. Бойка, результати представлені на рисунку 2.

Високого рівня емпатійних здібностей досягли лише 15% студентів. Середній рівень емпатійних здібностей виявлено у 50% досліджуваних. Рівень емпатії у 25% майбутніх психологів виявився заниженим, 10% опитуваних має дуже низький рівень емпатії. Такі результати свідчать про недостатню здатність студентів до співпереживання, прийняття емоцій і почуттів співрозмовника, труднощі зрозуміти його психологічні проблеми.

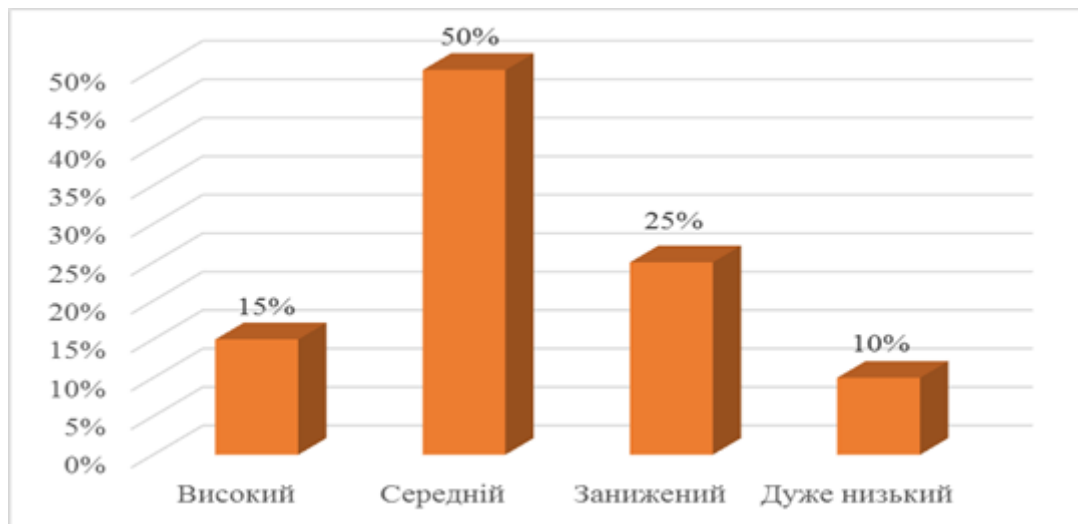

Рис. 2. Показники рівня розвитку емпатії за методикою В. Бойко

Розвиток такої якості студентів-психологів як доброзичливість ми досліджували за допомогою тесту «Шкала доброзичливості» Д. Кемпбелла, адаптований Г. Мануйловичем.

Нами виявлено, що 55 % опитаних майбутніх психологів мають високий рівень доброзичливості, а отже, відкритість, щирість, позитивність у прийнятті іншого та їх щире бажання добра оточуючим. Вони схильні довіряти і допомагати іншим, у здійсненні якої вбачають сенс свого існування і отримують від цього задоволення. Щира доброзичливість діяльна, адже людина не лише висловлює приємні речі для оточуючих, але й готова діяти, допомагаючи іншому, у 40% опитуваних виявлено середній рівень прояву доброзичливості, що вказує на наявність зневіри у щирості намірів оточуючих, схильність до екстернального локусу контролю, намагання перебувати лише у колі товаришів, яким довіряють, 10 % студентів властивий низький рівень доброзичливості характеризує досліджуваних, які, скоріше, лицемірні у стосунках з оточуючими. Їхні слова не завжди підкріплюються діями, вони рідко проявляють симпатію, не схильні приймати іншого та виявляти підтримку і повагу до нього, оскільки вважають, що подібні дії можуть обернутись для них неприємністю.

Дослідження готовності до саморозвитку майбутніх психологів здійснювалося за методикою «Готовність до саморозвитку» В. Павлова.

Як свідчать результати, найбільшого статусу отримала категорія «Б» (60%) – «хочу себе знати і можу змінитися», що є позитивним показником для майбутніх психологів. Тобто, більшість студентів-психологів у структурі самосвідомості мають готовність до саморозвитку, а, отже, й до самовизнання. До категорії «Г» відносяться 20% опитаних, тобто вони бажають більше знати про себе, але ще не володіють навичками самовдосконалення.

Отже, результати комплексної діагностики професійно-необхідних якостей майбутніх психологів дають підстави стверджувати, що позитивним моментом є те, що у більшості студентів виявлено високий (у 20%) та середній (у 35%) рівні розвитку професійної готовності, проте значна частина якостей знаходиться на низькому та середньому рівнях розвитку. Це зумовлює необхідність розроблення програми розвитку професійно-необхідних якостей майбутнього психолога.

Таким чином, для успішного виконання професійної діяльності психолог повинен відповідати вимогам професії, що відображається у рівні розвитку низки психологічних якостей, а саме: емпатії, толерантності, доброзичливості, гнучкості, впевненості у собі та своїх діях, креативному мисленні, сенситивності, психологічному такті, прагненні до саморозвитку та самоактуалізації, комунікативних та організаторських здібностях, вміннях самостійно приймати рішення, відкритістю та щирістю, а також великої уваги потребують інтелектуальні якості та емоційно-вольові.

Література

1. Аминов Н.А. О компонентах специальных способностей будущих школьных психологов / Н.А. Аминов, М.В. Молоканов // Психологический журнал. – №5. – 1992. – С. 104-110.
2. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования / Кочюнас Р.; пер. слит. – М.: Академический проект, 1999. – 240 с.
3. Чепелева Н.В., Пов'якель Н.І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога / Н.В. Чепелева, Н.І. Пов'якель //

Психологія: Збірник наукових праць – Вип. 3. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1998. – С. 35 – 41.

4. Чепелева Н.В. Формування професійної компетентності в процесі вузівської підготовки психолога-практика / Н. В. Чепелева // Актуальні проблеми психології. – К. : Інститут психології АПН України. –1999. – С. 271–279.

5. Шахметова В. Формирование инвариантных профессиональных качеств будущих педагогов психологов : дисс. на соиск. канд. псих. наук: спец. 19.00.07 – возрастная и педагогическая / В. Шахметова. – Челябинск, 2009. – 327 с.

Л.А. Колесніченко, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Сьогодні спостерігається широке залучення психологів до вирішення проблем у різних сферах життєдіяльності людини: економічній, соціальній, освітній, медичній тощо. Діяльність психолога може бути спрямована на врахування психологічних особливостей професійної діяльності в галузі економіки, що підвищить її результативність, формування психологічних компетенцій суб'єктів діяльності, забезпечення психологічної підтримки їхнього професійного функціонування і розвитку, вивчення проблеми мотивування професійної діяльності, створення продуктивних робочих команд для вирішення професійних завдань, попередження і вирішення конфліктів у професійних колективах, збереження психологічного здоров'я особистості та інші. У соціальній сфері – це вирішення сімейних проблем; підтримка при втраті роботи і допомога у перекваліфікації, надання психологічної допомоги